

Tom. Naukow. Płockiego

G 695

Biblioteka im. Zielińskich

Towarzystwo Naukowe Płockie

1929 — 1932

1934.

Ś. † P.

P_{rof.} STEFAN WELAMIN-RUTSKI

Wspomnienie pośmiertne.

Śmierć nieubłagana zabrała nam 22.II. 1932 r. dużych zasług człowieka, ś. p. prof. Stefana Welamin-Rutskiego, którego pożyteczna działalność była znana tylko niewielu, gdyż zmarły unikał stale wszelkiego rozgłosu.

Zasłużony profesor szkół średnich płockich, długoletni wiceprezes Tow. Naukowego i ofiarny dyrektor Biblioteki im. Zielińskich przez lat 51 pracował z pożytkiem w Płocku nad rozwojem kultury środowiska naszego.

Urodził się na kresach, w ziemi wileńskiej, w roku 1855. W latach dziecięcych był świadkiem ruchu powstaniowego i prześladowań ludności polskiej przez Murawjowa na Litwie. Studja gimnazjalne odbywał w Królestwie, a mianowicie w Częstochowie i Piotrkowie. Po otrzymaniu matury w roku 1874 zapisał się na uniwersytet w Warszawie, gdzie ukończył wydział historyczno-filologiczny w r. 1878. Przez dwa lata, czekając na posadę państwową, nauczał w szkołach prywatnych.

Po otrzymaniu nominacji, przybył do Płocka we wrześniu 1880 r. i objął posadę nauczyciela języków starożytnych w gimnazjum rządowem męskim.

Wielką tragedją w życiu prof. Rutskiego było to, że będąc dobrym znawcą i miłośnikiem literatury polskiej, nie miał warunków do nauczania tego przedmiotu, a musiał wykładać języki starożytne.

Oddawał się ulubionemu przedmiotowi, pracując jedynie na pensjach: p. Felkersahmowej, p. Arnold, p. Topolskiej oraz dając lekcje w domach prywatnych.

Piękny i pamiętny okres w jego życiu pedagogicznym stanowiły lata od r. 1882 do r. 1886, kiedy wykładał w gimnazjum rządowym kurs literatury polskiej w klasach VI, VII i VIII, przedmiot ledwie tolerowany w szkole rządowej, na który przeznaczono tylko godziny pozaplanowe.

Wykłady te ogromnie entuzjazmowały młodzież ówczesną i pozostały w jej pamięci na całe życie, jak świadczą o tem wspomnienia literata Lemańskiego, d-ra St. Kopczyńskiego oraz Jana Rudzińskiego, podane w Księdze Pamiątkowej Koła Płoczan, która niedawno ukazała się w druku.

Szpiegowany na każdym kroku, mając zabronione przyniesienie książek polskich do szkoły, poza dozwolonym podręcznikiem, uczył się na pamięć utworów wieszczów naszych, np. całego „Pana Tadeusza“, aby móc zapoznać z temi utworami młodzież podczas wykładów.

Gdy władze rosyjskie zauważyły wielkie zainteresowanie młodzieży wykładami prof. Rutskiego, odjęły mu ten przedmiot nauczania i zatrudniały go następnie jedynie łaciną i greką.

Przy nauczaniu tych przedmiotów ś. p. prof. Rutski, korzystając z każdej sposobności, w celach porównawczych, przytaczał z pamięci odpowiednie ustępy z utworów naszych romantyków, a szczególnie z Mickiewicza.

Gorliwy i sumienny nauczyciel, bardzo wymagający względem siebie, był też wymagający względem uczniów. Uczniowie jego wynosili ze szkoły sporą znajomość języków starożytnych.

Pracując w szkolnictwie, ś. p. prof. Rutski nie uchylał się od pracy społecznej.

Przez szereg lat był członkiem Rady Tow. Dobroczynności i należał do Rady Tow. Drobного Kredytu.

W r. 1904, gdy została przewieziona do Płocka ze Skempego Biblioteka Zielińskich, przekazana następnie Tow. Naukowemu, oddaje się ś. p. prof. Rutski wraz z małżonką bezinteresownej pracy w tych instytucjach.

Cztery razy conajmniej wszystkie książki biblioteki przechodzą przez ich ręce podczas pierwszego uporządkowania biblioteki w pomieszczeniu obecnym Kurji Biskupiej, a następnie po przeniesieniu do gmachu Tow. Naukowego.

W czasie wojny światowej ś. p. prof. Rutki wraz z małżonką, pozostając w Płocku, ochrania mienie Tow. Naukowego i zabezpiecza je przed zniszczeniem wojennem.

W tym czasie, jako nauczyciel języków starożytnych, naucza w czynnych wtedy szkołach polskich, a mianowicie w obecnych Gimnazjum im. Reginy Żółkiewskiej i Gimnazjum im. Wł. Jagielly.

W r. 1919 władze polskie powołują ś. p. prof. Rutkiego na stanowisko Dyrektora Archiwum Państwowego w Płocku, które powstało z dawnego archiwum gubernjalnego i powiatowego, uratowanych od zniszczenia przez Tow. Naukowe.

Na tem stanowisku ś. p. prof. Rutki oddaje duże usługi społeczeństwu przez odszukanie setkom osób dokumentów, umożliwiających objęcie odpowiednich stanowisk lub uzyskanie emerytur,

Ostatnie lata swej pracy pedagogicznej poświęca Gimnazjum im. Reginy Żółkiewskiej, które opuszcza w r. 1924 wskutek wyjścia na emeryturę.

Od tego czasu poświęca się wyłącznie pracy bezinteresownej w umiłowanej Bibliotece im. Zielińskich, służąc swą wiedzą i pomocą wszystkim, podejmującym studia w bibliotece, bądź z powodu egzaminów nauczycielskich, bądź z powodu prac seminaryjnych i dyplomowych, lub w celach naukowych.

Stosując do siebie nadmierne wymagania, rzadko zabierał w prasie głos w kwestjach naukowych, natomiast chętnie i dość często dostarczał cennych materiałów naukowych osobom, pracującym na polu nauki.

Swą wiedzą przez całe życie służył innym.

Ci z obecnego pokolenia, którzy korzystali z jego wiedzy, zachowają o nim pamięć przez życie całe.

Kroniki Tow. Naukowego i miasta naszego przekażą pamięć o jego trudach przyszłym pokoleniom, które korzystać będą z ogromu pracy, włożonej przez niego w Bibliotekę im. Zielińskich.

Cześć Jego pamięci!

Dr. M. MACIESZA.

Ś. † P.

HALINA Z HORODYSKICH

WELAMIN-RUTSKA

Wspomnienie pośmiertne.

W dwa miesiące po zgonie ś. p. prof. Stefana Welamin-Rutskiego, zasłużonego wice-prezesa Tow. Naukowego, zmarła 22.IV. 1932 r. Jego wierna, kochająca, małżonka i gorliwa współpracowniczka ś. p. Halina Welamin-Rutskaja, osoba olbrzymich zasług dla Płocka i Tow. Naukowego. Imię Jej będzie zapisane niezatartymi głoskami w dziejach kulturalnego rozwoju naszego miasta.

Z pochodzenia Podolanka, ze starego rodu kresowego Horodyskich, urodziła się w r. 1868 w Płoskirowskiem, w majątku Kadijówka, pod Jarmolińcami. Po przodkach z linii żeńskiej odziedziczyła duże zdolności umysłowe. Matka i ciotka, obie z Bernatowiczów, oraz babka z Łaszczów wyróżniały się dużymi zdolnościami umysłowymi i dzielnością charakteru. Wspomniane rody wydały szereg wybitnych i zasłużonych w dziejach Polski przedstawicieli.

Lata dziecinne spędziła w Latyczowskiem, w środowisku kulturalnym, w Jaśkowcach, majątku państwa Bernatowiczów, posiadających piękne zbiory i zasobną bibliotekę.

Pierwszych nauk przed wstąpieniem do szkoły udzielała jej Francuska-Alzatka, która wpoila w swą uczenicę wielkie umiłowanie kultury romańskiej i wrogie usposobienie względem Niemców, gnębieli Alzatczyków i Polaków. Środowisko kulturalne w Jaśkowcach wzbudziło zamiłowanie do pamiątek historycznych i lektury książkowej.

Przed wstąpieniem na pensję ś. p. Halina Rutskaja przygotowywała się do egzaminów przez rok w Warszawie, głównie

z rosyjskiego. Lekcyj udzielał korepetytor brata, Stefan Rutski, przyszły małżonek, odbywający wtedy studia na uniwersytecie. W r. 1882 złożyła egzamin do IV-ej klasy jednej z najlepszych ówczesnych pensyj w Warszawie, p. Krzywobłockiej. Pensję tę ukończyła celująco w roku 1886. Przez rok jeden uczęszczała następnie na tajne kursa literacko-naukowe, na których wykładali najwybitniejsi przedstawiciele nauki polskiej w Warszawie.

Jako uczenica profesorów P. Chmielewskiego, T. Korzona, W. Nałkowskiego, Wł. Smoleńskiego i A. Słóarskiego wyniosła z pensji oraz kursów sporą wiedzę i wielki szacunek dla nauki.

Po półrocznym pobycie na Podolu, w charakterze nauczycielki we dworze, poślubiła prof. Stefana Rutskiego w roku 1888 i przybyła do Płocka, gdzie spędziła 44 lata, pracując bardzo owocnie dla społeczeństwa.

W pierwszych latach swego pobytu w Płocku, nie mając odpowiedniej placówki dla pracy, poświęcała cały swój czas lekturze i samokształceniu oraz pomocy swemu małżonkowi przy katalogowaniu i porządkowaniu biblioteki gimnazjalnej. W tym czasie przestudjowała kurs gimnazjalny łaciny, by pomagać mężowi przy poprawianiu ćwiczeń szkolnych.

W r. 1898 zaczęła brać żywy udział w działalności Tow. Dobroczynności, głównie w Komitecie Opieki nad Choremi Dziećmi.

Gdy w roku 1904 przewieziona została do Płocka ze Skempego Biblioteka im. Zielińskich, przekazana następnie Tow. Naukowemu, ś. p. Halina Rutka wraz ze swym mężem cały swój czas poświęcała pracy bezinteresownie w tych instytucjach, wykazując duże zdolności organizatorskie, zarówno przy gromadzeniu książek do biblioteki, jak i przy tworzeniu Muzeum Mazowsza Płockiego.

Przez umiejętne nawiązywanie stosunków z instytucjami naukowymi, dzięki głównie zabiegom ś. p. Haliny Rutkiej, Biblioteka im. Zielińskich powiększona została prawie w dwójnasób i liczy obecnie około 45000 tomów a zbiory muzealne zapoczątkowane w roku 1912, wypełniły 19 sal w dwóch własnych nieruchomościach Tow. Naukowego.

Zatroskana sprawami Biblioteki i Muzeum od wczesnego rana do późnej nocy, aż do ostatnich chwil swego życia, znajdowała czas na okazywanie pomocy filantropijnej potrzebującym dobrą radą, wstawiennictwem i wyszukaniem zajęć. O tem mogą powiedzieć wiele ci, którzy z tej pomocy korzystali.

W sprawach ogólnospołecznych brała również żywy udział, uczestnicząc w zebraniach i obradach.

Obdarzona zdolnością żywego i ciekawego opowiadania świetnie oprowadzała po Muzeum i Bibliotecę liczne wycieczki, krzewiąc wśród zwiedzających umiłowanie polskości i przywiązanie do Polski.

Była wielką miłośniczką Płocka i wszelkimi siłami dążyła do upiększenia i podniesienia naszego miasta. Tem powodowana, brała żywy udział w pracach Tow. Ogrodniczego, Komitetu Plantacyjnego i Koła Miłośników Płocka.

Doceniając wielkie znaczenie kresów dla Polski, nie żałując pracy i zachodów, starała się zasilać dubletami z Tow. Naukowego biblioteki kresowe, jak np. Bibliotekę w Bydgoszczy lub Bibliotekę Seminarjum Duchownego w Pińsku, albo też biblioteki organizacyj oświatowo-kulturalnych polskich poza granicami państwa naszego.

W ostatnich dniach swego życia, leżąc w szpitalu, jeszcze troszczyła się wysłaniem paki książek dla harcerzy polskich na Łotwie.

W czasie wojny światowej, pozostając na miejscu wraz z mężem, wyteżyła wszystkie swe siły na ochronę Biblioteki i Muzeum przed zniszczeniem wojennem. Władając językami obcymi, niemieckim i francuskim, potrafiła zdobyć szacunek wśród Niemców i uzyskać zabezpieczenie zbiorów Tow. Naukowego, zachowując przytem wielką godność narodową.

Na początku wojny brała żywy udział w pracach Polskiego Czerwonego Krzyża, pracując jako pielęgniarka w szpitalu, urządzonym miejscowymi siłami, otaczając troskliwą opieką rannych.

Z wygnaniem Niemców i rozpoczęciem walk pod Lwowem, staje z ramienia Służby Narodowej Kobiet na czele akcji werbunkowej, podjętej przez wyłoniony Płocki Komitet Obrony Lwowa.

Podczas nawały bolszewickiej troszczy się znowu o zabezpieczenie przed zniszczeniem Biblioteki i Muzeum.

Zajęta stale sprawami organizacyjnymi i codzienną pracą wykonawczą w Tow. Naukowym, nie miała czasu na pisanie prac naukowych, chociaż sporo materiałów naukowych miała do rozporządzenia. Ogłosiła tylko drukiem w Księdze Pamiątkowej Płocczan notatkę historyczną pod tytułem: „Towarzystwo Naukowe Płockie 1820—1830 i 1907—1928“. Znany krytyk Zygmunt Wasilewski, zdając sprawozdanie z Księgi Pamiątkowej, napisał, co następuje:

„Znaczenie ogólne i dużą wartość historyczną ma Historia Płockiego Tow. Naukowego, napisana przez p. Halinę Ruską. Piękna to kartka w dziejach Płocka... Wszystkie polskie miasta powinny się wczytać w karty tych dziejów...“

Ofiarna praca ś. p. Haliny Ruskiej, wysoko ceniona przez świat naukowy, znalazła należyłą ocenę ze strony władz państwowych.

W pierwszych latach odrodzenia Polski została odznaczona krzyżem oficerskim orderu „Polonia Restituta“, za zasługi na polu organizacji nauki, a ostatnio w przeddzień wyjazdu do szpitala udekorowana została Złotym Krzyżem Zasługi za prace nad rozwojem muzeum.

Unikająca wszelkiego rozgłosu za życia, pozostawia po sobie pomnik w murach Tow. Naukowego w postaci zbiorów bibliotecznych i muzealnych, świadczących o dawnej i obecnej kulturze Mazowsza Płockiego, nadających naszemu miastu charakter większego ośrodka kulturalnego.

Cześć Jej pamięci!

Dr. AL. MACIESZA.

Walne Zgromadzenie Towarzystwa Naukowego Płockiego

22 czerwca 1932 r.

ZAGAJENIE.

Pod wrażeniem olbrzymiej niepowetowanej straty przystępujemy dzisiaj do obrad Walnego Zgromadzenia, zamykających dwudziestopięcioletni okres istnienia i działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego.

Przez zgon ś. p. prof. Stefana Welamin-Rutskiego w d. 22 lutego r. b. i prof. Haliny Rutskiej w dniu 24 kwietnia r. b. straciliśmy dwóch najbardziej czynnych i zasłużonych członków Towarzystwa naszego.

W przemówieniach żałobnych i w prasie miejscowej podniesione zostały ich wielkie zasługi dla rozwoju kultury miasta Płocka.

Dziś, zgromadzeni tu dla omówienia spraw Towarzystwa Naukowego, mamy za pierwszy nasz obowiązek przypomnieć olbrzymie zasługi ś. p. małżonków Rutskich, jakie położyli dla naszej instytucji. Im bowiem w pierwszym rzędzie zawdzięczamy wytworzenie odpowiednich warunków do pracy naukowej w postaci biblioteki i zbiorów muzealnych przy ofiarnem poparciu społeczeństwa. Cały swój czas wolny poza zajęciami obowiązkowymi poświęcali oni bezinteresownie w przeciągu 25 lat pracy w Towarzystwie Naukowym, a mianowicie: prof. Stefan Rutski, na stanowisku wiceprezesa i skarbnika Zarządu Towarzystwa, oraz kierownika Biblioteki im. Zielińskich, a p. Halina Rutka, jako członek Zarządu, kustoszka zbiorów muzealnych i bibliotekarka oraz administratorka nieruchomości Towarzystwa.

Cztery razy conajmniej wszystkie książki Biblioteki im. Zielińskich przeszły przez ich ręce, początkowo przy rozmieszczaniu biblioteki w gmachu obecnego konsystorza, a następnie po przeniesieniu do obecnej własnej siedziby.

Przez czas wojny światowej, pozostając w Płocku, chronili miennie Towarzystwa Naukowego i zabezpieczyli je przed zniszczeniem.

Przez umiejętne zawiązywanie stosunków z bibliotekami i instytucjami naukowymi, dzięki głównie zabiegom ś. p. Haliny Rutskiej, Biblioteka im. Zielińskich powiększona została prawie w trójnasób i liczy obecnie przeszło 45000 tomów, a zbiory muzealne wypełniły 19 sal w dwóch własnych nieruchomościach Towarzystwa Naukowego.

Wiekopomne zasługi ś. p. prof. Rutskich stanowią piękną kartę w dziejach naszej instytucji i powinny służyć zawsze za wzór dla wszystkich członków Towarzystwa Naukowego oraz zachętę do gorliwej pracy nad dalszym rozwojem naszej placówki naukowej, do dalszego powiększania skarbów bibliotecznych i muzealnych, nie uszczuplając i nie marnując nic z ofiarnej pracy i zabiegów ś. p. prof. Rutskich. Niech duch ich stale przyświeca nam w tych murach!

Uczcijmy ich pamięć i złożmy hołd ich zasługom przez powstanie!

Prezes Dr. Al. Maciesza.

Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego

za lata 1929, 1930 i 1931.

Upłynęło dnia 23 marca r. b. dwadzieścia pięć lat od czasu powołania do życia naszej instytucji, która dla zaznaczenia najściślejszego związku z przeszłością przybrała nazwę Towarzystwa Naukowego, działającego w Płocku w przeciągu dziesięciolecia 1820—1830, zanim wypadki dziejowe, powstanie listopadowe, nie spowodowały przerwania jego pożytecznej działalności.

Śmierć prof. Rutskich, ciężki kryzys gospodarczy, zmuszający do liczenia się z wydatkiem każdego grosza, kłopoty organizacyjne nie pozwoliły pozostałym członkom zarządu zająć się sprawą obchodu 25-lecia istnienia obecnego Towarzystwa Naukowego. Ostateczna decyzja w tej sprawie musi być pozostawiona nowemu zarządowi, który będzie dziś powołany.

Działalność Towarzystwa Naukowego do r. 1929 została zobrażowana przez ś. p. Halinę Rutską w notatce historycznej p. t. „Towarzystwo Naukowe Płockie 1820—1830 i 1907—1928“, ogłoszonej w Księdze Pamiątkowej Płocczan, w I Roczniku Towarzystwa Naukowego i w osobnej odbitce, której treść prawdopodobnie jest wszystkim znana, bo była członkom rozesłana. Znany krytyk Zygmunt Wasilewski, zdając sprawozdanie z Księgi Pamiątkowej napisał co następuje :

„Znaczenie ogólne i dużą wartość historyczną ma Historia Płockiego Towarzystwa Naukowego, napisana przez Halinę Rutską. Piękna to kartka w dziejach Płocka. Wszystkie polskie miasta powinny się wczytać w karty tych dziejów“.

Ostatni najważniejszy okres rozwoju Towarzystwa Naukowego od r. 1929 obejmuje niniejsze sprawozdanie.

Powołane do życia w r. 1907 Towarzystwo Naukowe, mając za zadanie krzewienie nauki i oświaty oraz gromadzenie danych nau-

kowych, dotyczących ziemi płockiej, postawiło sobie za cel najbliższy utrzymanie Biblioteki im. Zielińskich oraz dalszy — stworzenie warsztatu pracy naukowej i wciągnięcie do niej inteligencji butwiejącej na prowincji. W najcięższych czasach pod obcym rządem, bez grosza przy duszy, przy cichem tylko poparciu społeczeństwa, zdobyło się ono na własną siedzibę, przetrwało ciężkie czasy wojny światowej, nie tylko ochroniło nagromadzone skarby w bibliotece i muzeum, lecz jednocześnie powiększyło, zawdzięczając głównie ofiarnej wieloletniej pracy p.p. Rutskich, odbywającej się w najcięższych warunkach, szczególnie zimową porą w nieopalanych salach.

W roku 1928 Biblioteka i Muzeum tak się rozrosły i wypełniły wszystkie zakątki siedziby Towarzystwa Naukowego w nieruchomości Nr. 8 przy Rynku Kanonicznym, że dalszy rozwój zbiorów instytucji został całkowicie zahamowany. Zaszła gwałtowna potrzeba rozszerzenia pomieszczenia Towarzystwa Naukowego. Warunki, w jakich znalazła się nasza instytucja w r. 1928, uczyniły możliwym zaspokojenie tej potrzeby.

Na skutek bardzo czynnego udziału Towarzystwa Naukowego w ruchu regionalistycznym, podjętym z inicjatywy władz państwowych, szczególnie na terenie województwa warszawskiego, zainteresowanie władz i społeczeństwa działalnością naszej instytucji znacznie wzrosło.

Szczególnie stało się ono znacznem, gdy społeczeństwo płockie, w związku z obchodem imienin *Pana Prezydenta Rzeczypospolitej*, w uznaniu Jego zasług naukowych i ofiarności obywatelskiej, jako najdostojniejszego obecnie syna Mazowsza Płockiego, postanowiło nazwać jego imieniem, na wniosek prezesa Towarzystwa Naukowego, istniejące obecnie Muzeum i obmyśleć środki i zebrać pieniądze na odpowiednie rozmieszczenie.

W tym celu zawiązano Komitet. w skład którego weszli:

Prezes Sądu Okręgowego K. Djakowski,
Starosta Płocki Pinakiewicz,
Ks. Prałat Lasocki,
Mecenas St. Baliński,
Dyrektor Banku G. Wolski,
Dr. Al. Maciesza.

Uzyskanie zgody Pana Prezydenta, aby Muzeum Mazowsza Płockiego nosiło nazwę im. prof. Ignacego Mościckiego Prezydenta Rzeczypospolitej, oraz bytność Pana Prezydenta wraz z Małżonką w Towarzystwie Naukowym i żywe zainteresowanie się zbiorami w ukochanym przez nich mieście Płocku spotęgowały troskliwą

opiekę ze strony Funduszu Kultury Narodowej oraz Ministerstwa W. R. i O. P., doceniających wielkie znaczenie placówki naukowo-kulturalnej na prowincji.

NABYCIE NIERUCHOMOŚCI „POD OPATRZNOŚCIĄ”.

Pierwotna myśl wzniesienia specjalnego budynku na potrzeby Muzeum na terenie posesji Towarzystwa, po szczegółowym zbadaniu sprawy, jako bardzo kosztowna, została w r. 1929 zaniechana i zdecydowano się na kupno odpowiedniej na potrzeby muzeum nieruchomości. Z inicjatywy ks. Prałata Lasockiego spisano w dn. 13 października 1929 roku z sukcesorami ś. p. Humięckiego punktację nabycia nieruchomości przy Rynku Kanonicznym № 2, a 16 października tegoż roku walne zgromadzenie Towarzystwa Naukowego upoważniło zarząd do nabycia tej nieruchomości oraz do zaciągnięcia pożyczek na ten cel. Dnia 2 stycznia 1930 r. spisany został akt kupna nieruchomości za 11000 dolarów i 11000 złotych.

Obecnie pozostało do zapłacenia 2500 dolarów.

Remont, zdrenowanie, skanalizowanie i przystosowanie gmachu do potrzeb Muzeum wyniosły zł. 27000.

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA.

W okresie sprawozdawczym działalność naukowa Towarzystwa Naukowego Płockiego miała charakter wybitnie regionalny, w myśl statutu Towarzystwa.

W pierwszym półroczu 1929 r. Towarzystwo Naukowe było zajęte urządzeniem Pierwszej Okręgowej Wystawy Regionalnej obejmującej powiaty Mazowsza Płockiego, podjętej z inicjatywy wojewody warszawskiego p. St. Twardo dla upamiętnienia 10-ej rocznicy wskrzeszenia niepodległości Polski. Z ramienia Towarzystwa weszli w skład komitetu wystawowego: Prezes Dr. Al. Maciesza, w charakterze przewodniczącego Komitetu Wykonawczego wystawy, i ks. kan. Wł. Mąkowski, jako członek komitetu.

Wystawa odbyła się w czasie od 23 czerwca do 7 lipca. Miała ona na celu wyjaśnienie stanu posiadania i zobrazowanie ważniejszych przejawów życia umysłowego, społecznego i gospodarczego powiatów: płockiego, płońskiego, sierpskiego, rypińskiego i gostyńskiego. Rozmieszczona była ona w 20 salach gmachu Gimnazjum Państwowego im. Władysława Jagiełły, przy ul. 3-go Maja.

Szczegółowe sprawozdanie z wystawy podał etnograf A. Chętnik w Nr. 15 i 16 Ziemi za rok 1929, które zakończył następującymi słowami: „Po wileńskiej jest to druga u nas wystawa regionalna opra-

cowana naprawdę metodycznie, służyć mająca za wzór dla tych osób, i miejscowości, które zamierzają zająć się u siebie urządzeniem podobnych imprez. Działaczom plockim przynosi ona naprawdę zaszczyt, a regionowi plockiemu da niewątpliwie korzyść“.

Przyczyniła się ona niewątpliwie do pogłębienia świadomości zbiorowej co do wartości, jaką przedstawia północno-zachodnia część Mazowsza Płockiego. Zawdzięczając wystawie zebraliśmy cenny bardzo materiał do wyświetlenia wielu dodatnich i ujemnych stron naszego życia gospodarczego. Szereg ludzi stanął do pracy badawczej. Kilkadziesiąt tablic, wykonanych przez prof. K. Gelinka przy odpowiedniej pomocy technicznej, stanowi cenny Atlas gospodarczy, który obecnie mieści się w V-ej sali Muzeum Mazowsza Płockiego (w nieruchomości „Pod Opatrznością“). Wystawa ułatwiła nagromadzenie i nabycie cennych okazów etnograficznych, zarówno z powiatu gostyńskiego, jak i plockiego i zaopatrzyła muzeum nasze w gabloty. Ważniejsze zebrane materiały statystyczne podane zostały w Nr. 5 „Mazowsza Płockiego i Kujaw“ z r. 1929, poświęconym Wystawie Regionalnej.

Podczas wystawy ukazał się z druku 1 *Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego*, wydany z zasiłku Wydziału Nauki Ministerstwa W. R. i O. P., zawierający następujące prace:

ARNOLD Stanisław — Początki biskupstwa plockiego w świetle falsyfikatów mogilneńskich.

Ks. SKIERKOWSKI Władysław — Puszcza kurpiowska w pieśni, część I.

LISZEWSKI Stanisław — Zniesienie wymogu pochodzenia szlacheckiego przy otrzymywaniu dostojęństw i godności duchownych.

RUTSKA Halina — Towarzystwo Naukowe Płockie 1820-1830 i 1907-1928.

Jednocześnie ukazała się z druku w osobnym wydaniu „Puszcza Kurpiowska w pieśni“ — część II — zeszyt I ks. Władysława Skierkowskiego, wydana z zasiłku Funduszu Kultury Narodowej.

Po zamknięciu wystawy, z ramienia Towarzystwa Naukowego dr. Maciesza wziął udział w I-szym Ogólnopolskim Kongresie Krajoznawczym w Poznaniu 12 i 13 lipca 1929 r., gdzie wygłosił referat „Plan i organizacja badań regionalnych na terenie samorządu administracyjnego i gospodarczego“ (umieszczony w książce zjazdu).

Uzupełnione w r. 1929 wydawnictwo „Opisy powiatów“ cieszyło się dużym zapotrzebowaniem z różnych stron Polski. Przyczyniło się ono znacznie do zainteresowania władz administracyjnych i samorządów studjami regionalnymi.

W związku z podjętym przez Towarzystwo Naukowe wydawnictwem „Puszcza Kurpiowska w pieśni” Ks. Wł. Skierkowski prowadził co rok swe studia na Kurpiach w celu gromadzenia pieśni kurpiowskich i materiałów etnograficznych, korzystając z zasiłku Funduszu Kultury Narodowej i Kasy Mianowskiego.

Ks. Wł. Skierkowski zebrał ogółem przeszło tysiąc pieśni, z których Towarzystwo Naukowe ogłosiło dotąd drukiem 586.

Zwiedzając najbardziej zapadłe kąty Puszczy Kurpiowskiej, ks. Wł. Skierkowski uzyskał lub nabył dla Towarzystwa Naukowego wiele cennych okazów etnograficznych, które dały możliwość urządzenia cennego działu kurpiowskiego w Muzeum Mazowsza Płockiego im. prof. Ign. Mościckiego, Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

Posiedzenia naukowe Towarzystwa w okresie sprawozdawczym były poświęcone omawianiu na posiedzeniach sekcji Fizjograficznej i Ekonomicznej referatów, przygotowanych do opisu monograficznego powiatu płockiego. Były one następujące:

MORAWIEC Jan — „Organizacja pośrednictwa pracy” — 25.IX 1929 r.

SZLAGIER Leonard — Wykonanie reformy rolnej na terenie powiatu płockiego — 7.I.1930 r.

Dr ŻEŃCZYKOWSKI J. — Powiat płocki pod względem łowieckim — 12.III.1930 r.

MALEWSKI J. — Rybołówstwo w pow. płockim 12.III.1930 r.

Prof. KOWALCZYK — „Położenie, kształt powierzchni i budowa geologiczna powiatu płockiego”, na podstawie specjalnie opracowanej w tym celu mapy powiatu — 1.X.1930 r.

Inż. TYRAŁA — Port handlowy w Płocku — 22.X.1930 r.

W związku z udziałem delegatów Towarzystwa Naukowego w V-ym Zjeździe Historyków Polskich w Warszawie, złożyli „Ogólne sprawozdanie z V-go Zjazdu Historyków” p. dyrektorka Julja KISIELEWSKA 18 grudnia 1930 r. oraz p. prof. Bolesław JEDRZEJEWSKI — Sprawozdanie z referatu prof. Oskara Haleckiego „O Witoldzie” — 23 stycznia 1931 r. Na tem że posiedzeniu dr. Al. Maciesza zdał sprawozdanie z pierwszego zebrania Rady Redakcyjnej Słownika Geograficznego.

W r. 1931 rozwinął bardzo żywą działalność Instytut Psychologiczny, prowadzony przez ks. dr. Br. Lutyńskiego jako sekcja autonomiczna Towarzystwa Naukowego. W d. 21 lutego 1931 r. podczas uroczystego otwarcia ks. Br. Lutyński wygłosił referat „Św. Augustyn jako psycholog”. Prof. Uniwersytetu Warszawskiego dr. BALEY miał wykład „Znaczenie psychologii wychowawczej dla wychowania”.

Następnie były wygłoszone następujące referaty:

Ks. dr. SIECZKA — „Rola wprawy i przyzwyczajenia w pedagogice“ — d. 28 lutego 1931 r.

Ks. dr. LUTYŃSKI Bronisław — „Najnowsze kierunki w psychologii“ — dnia 7 marca 1931 r.

Dr. ZIELEŃCZYK Fr. — „Ogólny pogląd na filozofję“ i ks. LUTYŃSKI Br. — „Ogólne linje duchowe rozwoju dziecka“ — d. 14.III.31 r.

Dr. BALICKI A. — „Literatura polska ze stanowiska dydaktyki“ i ks. dr. LUTYŃSKI — „Ideały dziecięce ich kolejność i rozwój“.

Wymienione odczyty i wykłady profesorów uniwersytetu i wybitnych specjalistów przyczyniły się znacznie do rozbudzenia wśród społeczeństwa zainteresowania się psychologją, a szczególnie psychologją pedagogiczną.

Projektowana przez ks. Lutyńskiego pracownia psychologiczna i poradnia zawodowa oraz psychologiczno-pedagogiczna z budżetem rocznym 24000 zł. nie mogły być zrealizowane ze względu na ciężki kryzys gospodarczy.

Rok 1931 zaznaczył się również ukazaniem w druku sporej liczby, jak na stosunki płockie, wydawnictw, w których wzięli udział członkowie Towarzystwa Naukowego.

Wyszła w II-em wydaniu wyczerpująca monografia Płocka Ks. Arcybiskupa A. Nowowiejskiego, członka honorowego naszego Towarzystwa. Niektóre działy tego dzieła zostały uzupełnione na podstawie archiwalnych poszukiwań ks. kan. Wł. Mąkowskiego.

Dr. Al. Maciesza opracował dzieje „Gimnazjum im. Władysława Jagiełły w Płocku 1906 — 1931 r. wydane nakładem firmy „Bracia Detrychowic“.

W Księdze Pamiątkowej Płocczan ukazały się prace:

RUTSKIEJ Haliny — notatka historyczna „Towarzystwo Naukowe Płockie 1820 — 1830, 1907 — 1928.“

Dr. MACIESZA — „Dr. Leon Rutkowski jako badacz naukowy“ i „Młodość Edwarda Jurgensa“.

Z inicjatywy Towarzystwa Naukowego wykonali obszerną pracę ŚWIECKI Tadeusz, członek Towarzystwa Naukowego i WYBULT Franciszek p. t. „Mazowsze Płockie w czasach wojny światowej i powstania Państwa Polskiego“. Rękopis objętości 30 arkuszy druku jest na ukończeniu.

Towarzystwo Naukowe wydało Rocznik II zawierający:

Ks. SKIERKOWSKI Władysław — „Puszcza kurpiowska w pieśni“. Część II. Zeszyt I.

MACIESZA Aleksander — K. Morykoni. Przedmowa.

MORYKONI K. — „Opis życia“ (autobiografia).

MORYKONI K. — „Wiadomości o Szkole Płockiej od r. 1781, zebrane dla Towarzystwa Naukowego przez członka sekretarza w Towarzystwie“.

Obecnie jest w druku Rocznik III.

Referaty były wygłaszane bądź na poszczególnych sekcjach, bądź na posiedzeniach paru sekcji łącznie. Były one następujące: Sekcja historyczna — przewodniczący ks. kan. Wł. Mąkowski; Sekcja Fizjograficzna — przewodniczący dr. Al. Maciesza; Sekcja Ekonomiczna — przewodniczący w zastępstwie dr. Al. Maciesza; Sekcja Miłośników Płocka — przewodnicząca Halina Rutska.

Pozatem jako autonomiczne sekcje: Instytut Psychologiczny — przewodniczący ks. dr. Lutyński; Kółko Przyrodnicze (o charakterze pedagogicznym) — przewodnicząca Marja Macieszyna.

BIBLIOTEKA IM. ZIELIŃSKICH

stanowiła jeden z ważniejszych obiektów pieczy i zabiegów Towarzystwa, które polegały na gromadzeniu zbiorów bibliotecznych, konserwowaniu i porządkowaniu, oraz udostępnianiu członkom Towarzystwa Naukowego i osobom pracującym naukowo, jak również na wykonaniu czynności naukowo-bibliotekarskich.

a. Gromadzenie zbiorów w okresie sprawozdawczym odbywało się dość pomyślnie, zawdzięczając darom, wymianie i poczęści zakupom.

Przez udział Towarzystwa Naukowego w pracach regionalnych, podejmowanych przez władze państwowe, biblioteka nasza na skutek poparcia Prezydium Rady Ministrów otrzymuje ważniejsze wydawnictwa Ministerstw i Urzędów Państwowych i jest jedyną instytucją na terenie Mazowsza Płockiego, która je posiada. Są to przeważnie wydawnictwa dość kosztowne, których nabycie rzadko którakolwiek biblioteka może sobie pozwolić.

Będąc w ścisłym kontakcie ze wszystkimi prawie instytucjami naukowymi w Polsce biblioteka nasza otrzymuje stale ich wydawnictwa w drodze wymiennej za wydawnictwa Towarzystwa Naukowego.

Wydawnictwa te wraz z dziełami nabywanymi w drodze kupna dają możliwość czytelnikowi biblioteki śledzenia postępów nauk i wiedzy. Niestety przy ogromie potrzeb i wydatków Towarzystwa Naukowego zaledwie bardzo skromne sumy mogą być wydawane na zakup książek i prenumeratę pism. Wskutek tego dary osób prywatnych przedstawiają dla nas ogromną wartość.

Połowę prawie druków, które wpłynęły do Biblioteki Towarzystwa Naukowego otrzymaliśmy w darze od osób prywatnych, członków naszych, lub osób sympatyzujących z naszą instytucją. Dają one nam możność między innymi kompletowania roczników ważniejszych pism literackich ilustrowanych, na których prenumerowanie nas nie stać.

Cyfrowo wpływy biblioteczne w okresie sprawozdawczym przedstawiają się jak następuje:

	1929 r.	1930 r.	1931 r.	Razem	%
Nadesłano z Ministerstw i urzędów państwowych .	392	300	306	998	24.5
Z instytucyj naukowych w drodze wymiany, darów .	317	387	55	759	18.6
Od osób prywatnych w darze i w drodze wymiany .	487	939	752	2178	53.5
Otrzymano czasopism .	31	63	42	136	3.3
Razem	1227	1689	1155	4071	100 %

Razem z temi wpływami Biblioteka Towarzystwa Naukowego liczyć może około 50000 tomów.

Obok gromadzenia zbiorów odbywało się ich porządkowanie, polegające na inwentaryzacji wpływów, ich rozmieszczaniu i katalogowaniu. Główny ciężar pracy ponosiła ś. p. prof. Rutska. W katalogowaniu pomagały jej: p. Czermińska i p. Jeleniewska, która skatalogowała przeszło 5000 fotografii i pocztówek oraz zbiór sztychów nadesłanych w darze z Paryża przez p. Strzembosзовą — w liczbie 449 egzemplarzy.

W okresie sprawozdawczym skatalogowano na kartkach wpływy bieżące, znajdujące się w bibliotece wydawnictwa, dotyczące powstań, masowiana i plociana. Sprawdzono katalog kartkowy księgozbioru ś. p. prof. Smoleńskiego. Biblioteka posiada zatem stary katalog Biblioteki Zielińskich, alfabetyczny i działowy, spisany na arkuszach, katalog kartkowy księgozbioru Brzoski, katalog kartkowy księgozbioru prof. W. Smoleńskiego, oraz katalog inwentarzowy biblioteki rosyjskiej byłego gimnazjum rządowego w Płocku.

b. **Udostępnienie zbiorów.** Biblioteka im. Zielińskich w okresie sprawozdawczym była czynna jak i obecnie trzy razy w tygodniu, we wtorki, czwartki i soboty od 4-ej do 6-ej po południu. Korzystali z niej członkowie Towarzystwa Naukowego, oraz osoby przygotowujące się do egzaminów dyplomowych nauczycielskich lub akademickich, albo piszący prace dyplomowe.

Przeciętnie korzystało rocznie po sto kilka osób. Wypożyczono w przeciągu trzech lat około 3500 tomów, nie licząc pism i książek przeczytanych na miejscu. Rzadkie drogie dzieła i unikaty nie są wypożyczane do domu, lecz dostępne są tylko na miejscu.

Biblioteka im. Zielińskich, utrzymując stosunki ze wszystkimi większymi bibliotekami w kraju, wypożyczała swoje pierwodruki, rękopisy, dzieła rzadkie i archiwalja następującym instytucjom: Akademji Umiejętności w Krakowie, Archiwum Archidiecezjalnemu w Poznaniu, Bibliotece Kórnickiej, Bibliotece Narodowej w Warszawie, Centralnej Bibliotece Wojskowej w Warszawie, bibliotekom uniwersyteckim w Poznaniu, Warszawie i Wilnie. Wyszukiwania rzadkich druków w postaci broszur i druków ulotnych, rozproszonych po różnych *Silva Rerum*, zajmowały sporu czasu, lecz były z dużym pożytkiem dla naszej instytucji, bo podnosiły jej znaczenie i wartość w świecie naukowym.

c. *Czynności naukowo-biblioteczne*, prowadzone głównie przez ś. p. profesorstwa Rutskich oraz dr. Al. Macieszę polegały na udzielaniu porad i zestawień bibliograficznych dla osób pragnących korzystać z biblioteki Towarzystwa Naukowego.

Niektórzy profesorowie Wyższej Szkoły Handlowej i Wyższego Kursu Nauczycielskiego w Warszawie skierowywali do Towarzystwa Naukowego swoich słuchaczy dla ostatecznego wyboru tematów prac dyplomowych o charakterze lokalnym, oraz po wskazówce dotyczące materiałów. W tych wypadkach Biblioteka Towarzystwa Naukowego starała się dać do rozporządzenia piszącego pracę wszelkie materiały, jakie można było znaleźć w zbiorach bibliotecznych.

Również Biblioteka w miarę możliwości starała się przychodzić z pomocą uczonym czem tylko mogła. Między innymi uzyskano ze zbiorów prywatnych osiemdziesiąt kilka listów ks. Franciszka Malinowskiego i dostarczono je prof. Ułaszynowi w Poznaniu, który rozpoczął pracę o ks. Malinowskim jako językoznawcy.

ZBIORY MUZEALNE

były w okresie sprawozdawczym przedmiotem głównej troski ze względu na konieczność rozszerzenia pomieszczenia i odpowiedniego ich rozmieszczenia.

Udostępnione dla zwiedzania zbiory muzealne w r. 1912, mieszczące się początkowo w dwóch pokojach, dzięki ofiarności społeczeństwa i zabiegom głównie ś. p. Haliny Rutskiej, jako kustoszki, powiększyły się znacznie i w r. 1928 nie mogły się zmieścić już w 8 pokojach (6 na parterze i 2 na I piętrze).

W roku 1929 zajęto na zbiory jeszcze jeden pokój na I piętrze z mieszkania zajmowanego przez prof. Rutskich.

W roku 1930 po nabyciu nieruchomości „Pod Opatrznością” przystąpiliśmy do jej uporządkowania przez skanalizowanie i zdrenowanie oraz do przystosowania i remontu pomieszczeń przeznaczonych na dział przyrodniczy Muzeum Mazowsza Płockiego im. prof. I. Mościckiego, Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

Obowiązki kustosa tego działu, oraz administratora nieruchomości „Pod Opatrznością” objął prof. Kazimierz Gelinek, nauczyciel geografii w Państwowym Seminarjum Nauczycielskim w Płocku.

Roboty kanalizacyjne, naprawa dachów, remont i pomalowanie sal potrwały do lipca 1930 r.

Urządzono narazie w lokalu po Domu Ludowym 3 sale muzealne oraz mieszkanie kustosa, złożone z 2 pokoi i kuchni.

W salach muzealnych rozmieszczono zbiory: geograficzne, geologiczne, faunistyczne i florystyczne.

We wrześniu 1930 r., drogą układową, uzyskano 5 pokojowe mieszkanie z kuchnią i przedpokojem od lokatorki Mersonowej. Po przeprowadzeniu przeróbek i remontu otrzymano 5 pięknych sal z przedpokojem i wyjściem na Rynek Kanoniczny. Do marca 1931 r. trwało przenoszenie i rozmieszczanie zbiorów.

W sierpniu 1931 r. uzyskano dwa pokoje na parterze przez przeniesienie siedziby Związku Inwalidów do oficyny. W ten sposób otrzymano na pomieszczenie Muzeum Przyrodniczego Mazowsza Płockiego 10 sal, a mianowicie:

- I sala — zbiory geograficzne,
- II „ — zbiory geologiczne, paleontologiczne i faunistyczne,
- III „ — zbiory florystyczne,
- IV „ — antropologia i archeologia,
- V „ — wystawowa z działem statystycznym,
- VI „ — zbiory etnograficzne z płockiego,
- VII „ — „ „ z gostynińskiego,
- VIII „ — zbiory kurpiowskie,
- IX „ — leśnictwo,
- X „ — rolnictwo.

Okazy muzealne rozmieszczono w 20 gablotach, pozostałych z Wystawy Regionalnej, w 8 szafach, przeniesionych z gmachu № 8 i dużej szafie oszklonej, nabytej za zł. 1410.

Zbiory przyrodnicze stały się dostępne dla zwiedzających od 19 sierpnia 1930 r. Początkowo to były odwiedziny bezpłatne członków Towarzystwa oraz osób interesujących się naszą instytucją.

W liczbie pierwszych odwiedził muzeum kurator Okręgu Szkolnego Warszawskiego p. Grzegorz Zawadzki wraz z pp. wizytatorami Michalskim, Hodbotem i Kostuchem, który wyraził Towarzystwu Naukowemu uznanie za stworzenie poważnej placówki naukowej, mającej również doniosłe znaczenie dla szkolnictwa płockiego. Do końca r. 1930 zwiedziło 27 osób, w r. 1931 zwiedziło 2245 osób, przeważnie młodzieży szkolnej. Przy muzeum utworzono z dubletów podręczną bibliotekę przyrodniczo-etnograficzną, ułatwiającą studia na miejscu. Ze zbiorów muzealnych korzystało dla celów naukowych 8 osób, w tem 7 słuchaczy i słuchaczek Wyższych Szkół Handlowych. Kustoszu udzielił wskazówek naukowych 10 osobom.

Czynności naukowo-badawcze Muzeum były następujące: kustosz muzeum prowadził badania nad zasięgiem iłów wstęgowych i zebrał dla muzeum odpowiednie próbki, gromadził okazy geologiczne, badał zjawiska osuwiskowe Płocka i ratował zabytki archeologiczne, wyjeżdżając na miejsce po otrzymaniu wiadomości o znalezisku.

W ten sposób z jednej strony przychodził z pomocą Urzędowi Konserwatorskiemu Zabytków Przedhistorycznych przez dostarczanie szczegółowych sprawozdań ze swoich badań, a z drugiej strony z bogacał Muzeum Mazowsza Płockiego w okazy archeologiczne.

W okresie sprawozdawczym zostały uzyskane okazy przedhistoryczne z następujących miejscowości: Bielino, Borowiczki, Biała, Ciuńkowo, Cekanowo, Ośnica, Parzeń; Poczermiń, pow. płoński; Połacin pow. gostyński; Rogowo Duch., Starożreby.

Do wzbogacenia muzeum ogromnie przyczynił się ks. Wł. Skierkowski, który uzyskał dużo okazów kurpiowskich w drodze darów i kupna.

ZBIORY HISTORYCZNO-KULTURALNE

pozostały w gmachu № 8 przy bibliotece im. Zielińskich, które nadal opiekowała się jako kustoszka prof. Rutska, a pomagała i zastępowała ją p. Halina Jankowska.

Zbiory te stanowią bardzo ważną część Muzeum Mazowsza Płockiego im. I. Mościckiego, Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Są one świadectwem kultury polskiej Mazowsza Płockiego, niszczono go wielokrotnie przez wojny i najazdy, gospodarczo dość ubogiego, nie posiadającego wielkich fortun i dworów magnackich, bogatego natomiast w pamiątki walk o wolność i niepodległość. Zbiory historyczno-kulturalne naszego muzeum przyczyniają się ogromnie do

krzewienia wśród zwiedzających, szczególnie młodzieży szkolnej i szerokich warstw, umiłowania kraju i kultury artystycznej. Znaczenie tych zbiorów jest doceniane należycie zarówno przez Wydział Nauki, jak i Departament Sztuki Ministerstwa W. R. i O. P., o czym świadczą udzielane subsydia.

Do powstania i powiększenia tych zbiorów ogromnie się przyczyniła ś. p. Halina Rutska i ks. prałat Lasocki, przy ofiarnej pomocy i pomocy wielu ofiarodawców.

Z większych nabytków należy wymienić szpinet, nabyty dla muzeum za wskazówką i z zasiłku z Departamentu Sztuki kosztem 2000 zł. —, oraz cenny zbiór medali, ofiarowany przez ś. p. Gustawa Zielińskiego, syna Józefa.

Zbiory były dostępne dla publiczności normalnie w piątki i niedziele od godz. 11-ej do 1-ej, a dla wycieczek szkolnych i osób przyjezdnych w każdym czasie, po porozumieniu się z kustoszką, lub jej zastępczynią.

Zwiedziło muzeum w r. 1929 — 3030 osób, w tem 1528 — w czasie Wystawy Regionalnej, w r. 1930 — 1594 osoby, w roku 1931 — 758 osób. Ogółem 5382 osoby.

Ze względu na przenosiny zbiorów przyrodniczych do gmachu „Pod Opatrznością“ i remont dotąd nieukończony, część muzeum musiała być zamknięta, co odbiło się w pewnej mierze na frekwencji.

Zbiory historyczno-kulturalne zostały rozgrupowane, jak następuje: Na parterze gmachu frontowego pozostały okazy historyczne, dotyczące powstań i wojny światowej, na I piętrze okazy i zabytki sztuki, wypełniające estetycznie wnętrza. Okazy zabytkowe meblarstwa oraz obrazy rozmieszczono również w salach bibliotecznych. Takie rozmieszczenie zabytków sztuki i przemysłu artystycznego znalazło aprobatę znawców tej miary, jak dyr. Muzeum Narodowego w Krakowie, prof. Kopera, oraz dr. Morelowski, prof. historii sztuki w Wilnie.

W Y S T A W Y.

W okresie sprawozdawczym, gdy zostały urządzone należycie sale muzealne w domu „Pod Opatrznością“, a jedna z nich przystosowana do wystaw, Towarzystwo Naukowe na skutek inicjatywy ks. prałata Lasockiego urządziło kilka wystaw obrazów miejscowych sił artystycznych. Pierwsza wystawa była poświęcona twórczości artystki-malarki Heleny Jawniszkowej i trwała od 11 do 25 stycznia 1931 r. W związku z otwarciem wystawy ks. prałat I. Lasocki napisał i wydał broszurę „Kartka z dziejów kultury płockiej“.

W dniu 8 marca 1931 r. była otwarta druga z rzędu wystawa obrazów, zawierająca całokształt prac artystki-malarki p. E. Godlewskiej. Jako trzecia była wystawa kilimów I. Grabowskiej, otwarta w dniu 21 czerwca 1931 r. Następnie w dniu 20 września 1931 r. była urządzona wystawa akwarel Marji Rogowskiej.

KANCELARJA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO.

W związku z rozwojem i dużym zakresem działalności Towarzystwa Naukowego zaszła potrzeba powierzenia biurowości i rachunkowości jednej osobie.

Od listopada 1928 r. objęła obowiązki sekretarki biura p. Halina Jankowska, która w okresie sprawozdawczym obok bieżących spraw doprowadziła akta Towarzystwa Naukowego od założenia do wzorowego porządku, a mianowicie odpowiednio posegregowała i zrobiła spis wszystkich papierów, co ogromnie obecnie ułatwia wszelkie poszukiwania i załatwianie korespondencji.

O rozmiarach pracy kancelaryjnej świadczy dziennik podawczy. Pism wchodzących było: w roku 1929 — 616, w 1930 — 655 i w 1931 — 451. Pozatem p. Halina Jankowska pomagała w pracy ś. p. Halinie Rutskiej zarówno w Bibliotece, jak i Muzeum oraz często ją zastępowała.

To wszystko, co Towarzystwo Naukowe zdziałało w okresie sprawozdawczym, zawdzięcza z jednej strony ofiarnej pracy ś. p. prof. Rutskich, oraz ofiarności społeczeństwa, a także bardzo życzliwemu poparciu władz i samorządów, a w szczególności dużej pomocy ze strony Sejmiku Płockiego wraz z przewodniczącymi wydziału p. Pinakiewiczem i p. Godlewskim na czele.

Sprawozdanie kasowe za lata 1929—1931.

ROK 1929.

W P Ł Y W Y.

1. Saldo na 1.I.29 r.	zł. 24756,55
2. Składki	zł. 801,—
3. Subsydja i ofiary	zł. 18215,—
4. Odsetki	zł. 1390,42
5. Komorne z domu Rynek Kanoniczny 8	zł. 893,60
6. Opłaty wejściowe	zł. 228,76
7. Dochód z wydawnictw	zł. 387,—
8. Różne	zł. 573,20
9. Legat ś. p. Ludwika Kunkla	zł. 11000,—
10. Pożyczka z Kasy im. Mianowskiego	zł. 33965,89
Razem	zł. 92211,42

W Y D A T K I.

1. Utrzymanie personelu	zł. 3223,82
2. Wydatki kancelaryjne	zł. 528,53
3. Utrzymanie czystości	zł. 183,55
4. Opał	zł. 314,22
5. Wydatki na nieruchomości Rynek Kanoniczny 8	zł. 3670,46
6. Wydatki muzealne	zł. 6388,50
7. Wydatki biblioteczne	zł. 2928,25
8. Światło	zł. 769,—
9. Druk wydawnictw Tow. Naukowego Płockiego	zł. 4708,80
10. Badania etnograficzne	zł. 1500,—
11. Kupno epidjaskopu	zł. 1583,60
12. Różne	zł. 1408,10
13. Kupno nieruchomości	zł. 9092,—
Razem wydatki	zł. 36298,83
Saldo na 1.I.30 r.	zł. 55912,59
Ogółem	zł. 92211,42

ROK 1930.

W P Ł Y W Y.

1. Saldo na 1.1. 30 r.	zł.	55912.59
2. Składki	zł.	653.50
3. Subsydja i ofiary	zł.	72812.73
4. Odsetki	zł.	383.70
5. Komorne z nieruchomości Rynek Kanoniczny № 8	zł.	991.—
6. Opłaty wejściowe	zł.	267.15
7. Komorne z nieruchomości Rynek Kanoniczny № 2	zł.	7961.81
8. Dochód z wydawnictw	zł.	467.70
9. Różne	zł.	500.52
10. Subsydjum na badania etnograficzne	zł.	1000.—
	Ogółem	<u>zł. 140950.70</u>

W Y D A T K I.

1. Utrzymanie personelu	zł.	6090.64
2. Wydatki kancelaryjne	zł.	930.12
3. Utrzymanie czystości	zł.	352.45
4. Opał	zł.	436.80
5. Światło	zł.	422.74
6. Wydatki na nieruchomość Rynek Kanoniczny 8	zł.	991.51
7. Wydatki na nieruchomość Rynek Kanoniczny 2	zł.	72144.69
8. Wydatki biblioteczne	zł.	2150.26
9. Wydatki muzealne	zł.	2013.80
10. Badania naukowe	zł.	32.80
11. Badania etnograficzne	zł.	1000.—
12. Różne	zł.	679.80
13. Kupno nieruchomości Rynek Kanoniczny 2	zł.	59961.60
14. Spłata pożyczki Kasie im. Mianowskiego	zł.	34000.—
	Razem wydatki	zł. 136307.21
Saldo	zł.	4643.49
	Ogółem	<u>zł. 140950.70</u>

ROK 1931.

W P Ł Y W Y.

1. Saldo na 1.I 31 r.	zł.	4643.49
2. Składki	zł.	1511.—
3. Subsydja i ofiary	zł.	15954.—
4. Odsetki	zł.	766.72
5. Komorne z nieruchomości Rynek Kanoniczny № 2	zł.	6152.28
6. " " " " " 8	zł.	814.—
7. Opłaty wejściowe	zł.	725.55
8. Dochód z wydawnictw	zł.	22.50
9. Różne	zł.	433.28
10. Pożyczka od Stefana Rutkiego	zł.	400.—
Razem	zł.	<u>31422.82</u>

W Y D A T K I.

1. Utrzymanie personelu	zł.	5990.58
2. Wydatki na kancelarję	zł.	741.57
3. Utrzymanie czystości w d. Rynek Kan. 8	zł.	228.10
4. " " " " " 2	zł.	83.40
5. Opał w domu Rynek Kanoniczny 2	zł.	149.20
6. " " " " " 8	zł.	526.12
7. Światło w domu Rynek Kanoniczny 2	zł.	922.52
8. " " " " " 8	zł.	313.93
9. Utrzymanie biblioteki	zł.	563.95
10. Utrzymanie muzeum w d. Rynek Kanoniczny 2	zł.	1480.20
11. " " " " " 8	zł.	131.—
12. Wydatki na nieruchomość Rynek Kanoniczny 2	zł.	6637.88
13. " " " " " 8	zł.	964.42
14. Druk wydawnictw	zł.	1100.—
15. Różne	zł.	727.71
16. Zwrot pożyczki Stefanowi Rutkiemu	zł.	400.—
17. Kupno domu (spłata pożyczki J. Wojciechowskiej)	zł.	8890.—
Razem wydatki	zł.	<u>29850.58</u>
Saldo na 1.I. 32 r.	zł.	<u>1572.24</u>
Ogółem	zł.	<u><u>31422.82</u></u>

Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej.

Przy sprawdzeniu rachunków Towarzystwa Naukowego w Płocku za lata 1929, 1930, 1931 i 1932 do 1-go czerwca znaleziono wszystkie pozycje zgodnie z dokumentami usprawiedliwione należycie. Gotówki w kasie podręcznej znaleziono zł. 191 gr. 98, pozatem w Banku Ziemiańskim na rachunku ogólnym zł. 380 gr. 12 i na rachunku wydawnictw zł. 512 gr. 16.

Księgi i rachunkowość we wzorowym porządku.
Płock, dnia 2 czerwca 1932 r.

Członkowie Komisji Rewizyjnej

(—) *Eug. Płoski.*

(—) *K. Staszewski.*

Protokół Walnego Zgromadzenia Towarzystwa Naukowego Płockiego, które odbyło się dn. 22.VI 1932 r.

Po stwierdzeniu prawomocności Walnego Zgromadzenia, wobec zapisania się na listę obecności przeszło $\frac{1}{4}$ liczby członków zamieszkałych w Płocku, prezes T. N. P. dr. Al. Maciesza zagaił obrady. Na jego wezwanie Walne Zgromadzenie uczciło wiekopomne zasługi ś. p. prof. Rutskich przez powstanie.

Na przewodniczącego W. Z. powołano ks. prałata Lasockiego, członka protektora T. N. P., na sekretarza ks. prof. Marciniaka, na asesorów pp.: K. Staszewskiego i P. Maciejewskiego. Po przyjęciu porządku obrad wysłuchano sprawozdania Zarządu i Komisji Rewizyjnej. Sprawozdanie przyjęto i udzielono absolutorjum.

Następnie odbyły się wybory.

Do Zarządu powołano: D-ra Aleksandra Macieszę, ks. kan. Mąkowskiego, ks. prof. Marciniaka, K. Staszewskiego i P. Maciejewskiego; na członków Komisji Rewizyjnej: p. rejenta Płoskiego, p. Bettyową i p. pułk. Kuczewskiego. Na tem obrady zakończono.

Sekretarz: *Ks. Marciniak.*

Przewodniczący: *Ks. Prał. Lasocki.*

Zarząd ukonstytuował się jak następuje:

Prezes — *Dr. Al. Maciesza.*

Wiceprezes — *Ks. kan. Mąkowski.*

Skarbnik — *K. Staszewski.*

Sekretarz — *Ks. Marciniak.*

Członek Zarządu do spraw techn. — *P. Maciejewski.*

Sprawozdanie z działalności T-wa Naukowego

ZA ROK 1932.

Powstałe przed 25 laty, dla stworzenia warsztatu pracy naukowej i ożywienia ruchu naukowego w Płocku, Towarzystwo Naukowe w roku sprawozdawczym skierowało swe wysiłki przede wszystkim ku udostępnieniu i uruchomieniu tego, co nagromadziła w ciągu ćwierci wieku praca i zabiegi jego założycieli i ofiarna pomoc społeczeństwa. Zarząd, wybrany 22 czerwca ub. r., podzielił między siebie funkcje w następujący sposób: Maciesza Aleksander — prezes; Ks. Mąkowski Władysław — vice-prezes; Staszewski Kazimierz — skarbnik; Jędrzejewski Bolesław — bibliotekarz; Maciejowski Piotr — doradca techniczny; Ks. Marciniak Ignacy — sekretarz.

Zarząd odbył 7 posiedzeń, poświęconych organizacji zbiorów bibliotecznych i muzealnych, sprawom administracyjnym Towarzystwa, a szczególnie remontom oraz organizacji pracy naukowej przy tej instytucji. Towarzystwo, mając jeszcze zobowiązania pieniężne, ciężące po nabyciu domu „Pod Opatrznością”, musiało przystąpić do wielkich poczynań, związanych z poważniejszymi wydatkami w sposób bardzo oględny. Przeprowadzono przede wszystkim te prace, które okazały się konieczne, aby Towarzystwo, jako warsztat pracy naukowej, mogło odpowiedzieć swemu zadaniu.

W pracach swych Towarzystwo Naukowe cieszyło się poparciem czynników państwowych i instytucyj naukowych, w szczególności Funduszu Kultury Narodowej, a także i poparciem społeczeństwa. Wysoko ceniąc okazywaną pomoc, zarząd wykonał uchwałę poprzedniego zebrania z dnia 22 czerwca — przesyłając dyplom członka honorowego Towarzystwa Naukowego p. Stanisławowi Michalskiemu, dyrektorowi Funduszu Kultury Narodowej, oraz dyplom członka-protektora p. Emilji Romockiej.

Do znaczniejszych zamierzeń, zrealizowanych w tym celu, aby ułatwić pracę w Towarzystwie Naukowym należą: urządzenie sali odczytowej, zorganizowanie czytelni naukowej, ostateczne uporządkowanie zbiorów historyczno-kulturalnych.

Urządzenie sali odczytowej w domu „Pod Opatrznością” umożliwiła odbywanie posiedzeń naukowych i odczytów we własnej siedzibie i korzystanie przytem z rozporządzalnych środków pomocniczych. Fundusz potrzebny na urządzenie został w sposób wydatny zasilony przez p. dr. Marcina Kacprzaka, który z inicjatywy Towarzystwa urządził na ten cel odczyt na temat: „Ameryka, widziana oczyma europejczyka”. W sali odczytowej odbyło się do końca roku sprawozdawczego łącznie 12 posiedzeń. Czytelnia naukowa została otwarta w dniu 8 grudnia w obecności członków i przedstawicieli władz. Zajmuje ona trzy sale i jest zaopatrzona w podręczne pomoce naukowe, niektóre wydawnictwa źródłowe, encyklopedje, słowniki i atlasy. Tam również znajdują się czasopisma i w szafach rozmieszczone plociana. Jak pożyteczną okazała się czytelnia świadczy frekwencja — w okresie kilkunastodniowym od 8 do 31-go grudnia korzystało z niej 40 osób.

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO-WYDAWNICZA.

Działalność naukowo - wydawnicza Towarzystwa Naukowego ograniczyła się w r. sprawozdawczym do kontynuowania prac już rozpoczętych.

Druk III-go Rocznika Towarzystwa jest obecnie na ukończeniu. Wkrótce również dojdzie do rąk czytelników praca napisana z inicjatywy i z pomocą Towarzystwa przez p. p. Wybultę i Świeckiego p. t. „Mazowsze Płockie w czasach wojny światowej i powstania Państwa Polskiego” z przedmową dr. Aleksandra Macieszy. Cały obfity materiał, z którego autorzy korzystali przy pisaniu tego dzieła, został przez nich złożony w zbiorach Towarzystwa Naukowego.

Ks. proboszcz Skierkowski prowadził w dalszym ciągu badania Puszczy Kurpiowskiej i w ub. r. zebrał 230 nieznanych pieśni. Druk III-go tomu „Puszczy Kurpiowskiej w pieśni” jest na ukończeniu. W ten sposób z pośród przeszło 1200 pieśni zebranych—700 zostało już ogłoszonych drukiem.

W r. ub. Towarzystwo Naukowe służyło pomocą i dostarczyło materiałów swemu członkowi p. dr. Marcinowi Kacprzakowi, który prowadził na terenie powiatu płockiego badania nad higieną mieszkańców wsi powiatu płockiego.

Na posiedzeniach sekcji wygłoszono referaty:

I. *Na sekcji historycznej:* p. prof. Piasek „Z dziejów Seminarjum w Wymyślinie”.

II. *Na sekcji fizjograficznej:* p. prof. Gelinek „Sprawozdanie z obserwacji nad trzęsieniem ziemi w Łubkach”. Ks. I. Marciniak „Zmiany roślinności i klimatu w okresie polodowcowym”.

III. Nadto w czasie konferencji dydaktyczno - wychowawczej nauczycielstwa szkół średnich z Mazowsza kustosz Muzeum p. prof. Gelinek wygłosił referat: „O regionalizmie w nauczaniu”.

Dla podtrzymania kontaktu z pokrewnymi instytucjami p. dr. Maciesza wziął z ramienia Towarzystwa Naukowego udział w Zjeździe Związku Muzeów.

BIBLIOTEKA IM. ZIELIŃSKICH.

Otoczając pieczołowitością cenne zbiory biblioteczne, Towarzystwo Naukowe dołożyło w tym roku starań, aby udostępnić je członkom i pracownikom na niwie naukowej.

W ciągu roku sprawozdawczego do Biblioteki przybyło 1214 dzieł i czasopism. Na dzisiejsze trudne warunki jest to liczba pokaźna. Dzieła, niektóre z nich kosztowne, pochodzą przeważnie z wymiany i darów instytucyj państwowych i naukowych, a także od szeregu osób prywatnych. Bardzo wydatnie zasiły bibliotekę: Dyrekcja Funduszu Kultury Narodowej, oraz Biblioteka Narodowa. Z pośród ofiarodawców prywatnych najpokaźniej zasilili zbiory biblioteczne: p. Gurbki, p. Ligowska, p. Kleindinstowa, p. Liszewski, p. Rokitnicki. Na pomieszczenie wzrastającego księgozbioru wyremontowano w tym roku 2 pokoje na II piętrze.

Urządzenie wspomnianej już czytelnicy naukowej udostępniło korzystanie z biblioteki. Katalogowanie zbiorów również poczyniło postępy. W ostatnim roku skatalogowane zostały wszystkie dzieła wpływające, a także dział historyczny, a w szczególności Historia Polski przedrozbiorowej i porozbiorowej i dział beletrystyczny. Obecnie kataloguje się historję literatury i plociana. — W tej pracy pomoc swą nieśli p.p.: Mossakowska Walentyna, Jeleniewska Wanda.

Dzieło ś. p. prof. Rutskich kontynuuje ofiarnie p. prof. Jędrzejewski, członek zarządu i kierownik Biblioteki im. Zielińskich, i bezinteresownie poświęca niemal każdego dnia całe godziny zajęciom bibliotecznym, dając korzystającym odpowiednie wskazówki i wyszukując potrzebne pomoce.

W roku sprawozdawczym korzystały z biblioteki 732 osoby, wypożyczając 2413 tomów. Ostatnia cyfra nie obejmuje dzieł przeczytanych na miejscu.

W swej pracy naukowo - bibliotecznej Towarzystwo Naukowe śpieszyło z pomocą pracownikom na niwie naukowej i instytucjom

naukowym wysyłając im poza Płock potrzebne materiały i pomoce naukowe, a mianowicie: Politechnice Lwowskiej, Archiwum Akt dawnych m. Łodzi, Okręgowemu Związkowi Straży Pożarnych w Mławie, prof. Batowskiemu, ks. Miaskowskiemu, p. Małachowskiemu-Łempickiemu i innym.—Utrzymując kontakt z różnemi instytucjami naukowemi sprowadziło w roku sprawozdawczym dla swych członków pomoce z Biblioteki Politechniki Lwowskiej, Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego, Lwowskiego, Polskiej Akademji Umiejętności.

ZBIORY MUZEALNE.

Zbiory muzealne w r. sprawozdawczym były również przedmiotem troskliwej opieki Towarzystwa Naukowego. Muzeum Mazowsza Płockiego im Prof. I. Mościckiego Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej podzielono jeszcze w r. 1930 na dwa działy.

Dział Historyczno-Kulturalny mieści się w starej nieruchomości i pozostaje pod opieką kustoszki p. Haliny Jankowskiej. Dział ten otrzymał nowy rozkład. Okazy rozmieszczono w trzech wyremontowanych salach na parterze, które członkowie mieli możność oglądać w czasie otwarcia czytelnii naukowej.

Do zbiorów przybyły: wspomniane archiwum i zbiory, dotyczące wojny światowej, złożone przez p.p. Wybulta i Świeckiego, nadto jeszcze 47 karykatur typów współczesnych płocczan, wykonanych przez p. płk. Witolda Kuczewskiego. Z tych 19 ofiarował Ks. prałat I. Lasocki—resztę w liczbie 28—to dar autora. — Muzeum zdobyło jeszcze parę innych okazów, ofiarowanych przez p. Oxińskiego, p. Lasockiego, p. Ligowską, ks. prałata Lasockiego, p. Smolińską; trzy okazy (miecz krzyżacki, moździerz polowy) zdobył p. prof. Gelinek w czasie swych wycieczek naukowych.

Uporządkowanie tego działu jest głównie dziełem kustoszki zbiorów p. Haliny Jankowskiej, która obok zajęć przy katalogowaniu biblioteki i kancelaryjnych z poświęceniem i troskliwością zabiegała o należyte ich rozmieszczenie i zachowanie. W tym dziele pomoc swą nieśli Towarzystwu Naukowemu: p. p. prof. Idźkiewicz i p. p. Maciejowscy.

Dział historyczno-kulturalny zwiedziło w roku sprawozdawczym 1527 osób. Jest on otwarty we wtorki, piątki i niedziele od 11 do 1-jej. Osoby przyjezdne i wycieczki mogą zwiedzać zbiory i w innej porze po uprzedniem porozumieniu się z kustoszką.

Dział przyrodniczo-ludoznawczy mieści się w 10-ciu salach domu „Pod Opatrznością”. Dział ten pozostaje pod kierownictwem kusto-

sza p. prof. Gelinka. Kustosz prowadzi także wszelkie sprawy, związane z administracją tego domu.

Do ważniejszych prac kustosza tego działu, wykonanych w roku sprawozdawczym, należą: uporządkowanie materiału petrograficznego, stratygraficznego, morskiego, faunistycznego, części zbiorów paleontologicznych, archeologicznych i etnograficznych. Pan prof. Gelinek udzielił 6 osobom wskazówek do podjętych prac naukowych. Nadto kustosz zbierał materiały w sprawie trzęsienia ziemi i gazów ziemnych, co do rozmieszczenia iłów wstęgowych w powiecie płockim i materiały do archeologii. W tych celach odbył 17 wycieczek naukowych, podczas których kompletował nowemi okazami zbiory przyrodniczo-ludoznawcze. W r. ub. przybyło do zbiorów tego działu w sumie 335 okazów. Niektóre z nich pochodzą z darów. Do liczby ofiarodawców należą: p. Żórowski, Gimnazjum Reginy Żółkiewskiej, za pośrednictwem p. dr. Macieszyny, p. Dr. Netcer, p. inż. Tarnowski, p. Mieszkowska, p. Jaworowski, p. Trębicki, p. inż. Szaniawski, p. Cezary Horodyski, p. Dorobek. W czasie wycieczek kustosz uchronił niejednokrotnie znalezione zabytki przedhistoryczne, współdziałając w ten sposób z Urzędem Konserwatorskim Zabytków Przedhistorycznych.

Dział ten zwiedziło w roku sprawozdawczym 90 wycieczek w liczbie 1092 osób. Jest on otwarty w poniedziałek od godz. 9.30 do 11.30, w środę od 8 do 11 i w niedzielę od 10 do 13. Przyjezdni i wycieczki mogą zwiedzić zbiory i w innej porze.

K A N C E L A R J A .

Kancelarię prowadzi Sekretarka Towarzystwa Naukowego p. Halina Jankowska. Korespondencja i załatwianie spraw bieżących spoczywa w jej rękach. Dziennik podawczy wykazuje za rok 1932 pozycji 485. Stoi to w związku z ożywioną działalnością Towarzystwa Naukowego.

Sekretarz:

(—) Ks. I. Marciniak.

Prezes:

(—) Dr. Al. Maciesza.

Sprawozdanie Kasowe T-wa Naukowego Płockiego

za rok 1932.

W P Ł Y W Y.

1.	Saldo na 1.1.32 r.	zł.	1572.24
2.	Składki	zł.	928.—
3.	Subsydja i ofiary	zł.	9142.55
4.	Odsetki	zł.	74.29
5.	Komorne z nieruchomości Rynek Kanoniczny	zł.	5146.75
6.	" " " " "	zł.	319.20
7.	Oplaty wejściowe	zł.	517.70
8.	Dochód z wydawnictw	zł.	1142.70
9.	Różne	zł.	933.21
10.	Pożyczka od Komitetu Obchodu 10-lecia niepodległości	zł.	14444.96
	Razem	zł.	34221.60

W Y D A T K I.

1.	Utrzymanie personelu	zł.	5681.46
2.	Wydatki na kancelarję	zł.	727.09
3.	Utrzymanie czystości w d. Rynek Kanoniczny	zł.	417.35
4.	" " " " "	zł.	33.—
5.	Opał w domu "Rynek Kanoniczny	zł.	140.—
6.	" " " " "	zł.	265.20
7.	Światło w domu "Rynek Kanoniczny	zł.	181.41
8.	" " " " "	zł.	319.17
9.	Wydatki na bibliotekę	zł.	1427.03
10.	Wydatki na muzeum historyczne	zł.	254.95
11.	Wydatki na muzeum przyrodnicze	zł.	168.—
12.	Wydatki na nieruchomość Rynek Kanoniczny	zł.	2480.81
13.	" " " " "	zł.	2183.50
14.	Druk wydawnictw	zł.	870.—
15.	Kupno i reperacja utensyljów	zł.	629.25
16.	Różne	zł.	769.47
17.	Splata długów i % %	zł.	11481.50
18.	Zwrot niewykorzystanej subwencji na pracownię psychotechniczną	zł.	5000.—
	Razem	zł.	33029.19
	Saldo na 1.1.33 r.	zł.	1192.41
	Ogółem	zł.	34221.60

Sekretarz:

(—) *Ks. Ign. Marciniak.*

Prowadząca rachunkowość:

(—) *H. Jankowska.*

Prezes:

(—) *Dr. Al. Maciesza.*

Skarbnik:

(—) *K. Staszewski.*

Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej.

Komisja Rewizyjna Towarzystwa Naukowego w Płocku przy sprawdzeniu rachunków od 1.VI-32 r. do 1.I-33 r. znalazła je w porządku — w zgodzie z dokumentami. Gotówka w kasie w zgodzie z księgowością. Księgowość i rachunki prowadzone są wzorowo.

Płock, dn. 11.I 1933 r.

(—) *Eugenjusz Płoski.*

(—) *Stan. Betleyowa.*

PROTOKUŁ

Walnego Zgromadzenia T-wa Naukowego w Płocku

z dnia 25 stycznia 1933 r.

Zebranie rozpoczęło się o godz. 5 m. 30 po poł., trwało do godz. 6 m. 41 po południu, przy udziale 27 członków. Zagał je Prezes p. dr. Maciesza, przedstawiając olbrzymią stratę jaką poniosło Towarzystwo Naukowe w r. 1932 z powodu zgonu s. p. prof. Rutskich, poczem zaproponował wybór prezydium zebrania, podając na kandydatów następujące osoby: na przewodniczącego p. Marcelinę Rościszewską, na asesora p. Władysława Płoskiego i kierownika Dorobka, na sekretarza ks. Mieczysława Żywczyńskiego. Propozycję tę przyjęto przez aklamację. Następnie ks. Ignacy Marciniak odczytał protokół z poprzedniego Walnego Zebrania z dnia 22 czerwca 1932 r. Po odczytaniu sprawozdania, przewodnicząca podniosła zasługi zarządu Towarzystwa, co zebrani przyjęli oklaskami. Potem p. Kazimierz Staszewski odczytał sprawozdanie kasowe Towarzystwa za rok 1932, p. Eugenjusz Płoski zaś sprawozdanie Komisji Rewizyjnej. Wniosek o udzielenie Zarządowi absolutorjum za działalność w r. 1932 przyjęto przez aklamację. Następnie tenże p. Płoski odczytał projekt budżetu, proponowanego przez zarząd, na r. 1933. W dyskusji na ten temat zabierali głos p.p. Rudnicki, Maciesza i Kisielewska. Nadto przewodnicząca jeszcze raz podniosła zasługi zarządu, a przede wszystkim pana prezesa Macieszy, który tak usilnie zabiega o sprawy finansowe Towarzystwa. Dalej porządek obrad przewidywał wybór 6 członków zarządu, oraz 3 członków komisji rewizyjnej na wniosek jednakże przewodniczącej zebranie przy-

jęło przez aklamację, aby dotychczasowy zarząd oraz komisja rewizyjna pozostały nadal. Pozostali zatem jako członkowie zarządu p.p. dr. Aleksander Maciesza, ks. Władysław Mąkowski, Kazimierz Staszewski, Piotr Maciejowski, Bolesław Jędrzejewski, ks. Ignacy Marciniak, jako członkowie Komisji Rewizyjnej zaś p.p. Eugenjusz Płoski, Witold Kuczewski, p. St. Betleyowa. W wolnych wnioskach przewodnicząca wysunęła myśl uczczenia zasług ś. p. prof. Rutskich. Wniosek w tej sprawie z zastrzeżeniem, że uprzednie finansowe załatwienie tej sprawy mogłoby wpłynąć na zmianę jej szczegółów, zgłosił p. Idźkiewicz. Jego zdaniem odpowiednia do tego celu byłaby tablica w westibulu, wykonana z marmuru, brązu lub piaskowca. W dyskusji nad tym projektem p. Jeleniewska proponowała tablicę z kamienia podolskiego ze względu nato, że ś. p. Rutska była podolanką. Ostatecznie zgodzono się na tablicę, przyczem sprawę materiału, z którego tablica ma być wykonana, uchwalono powierzyć ściślejszemu komitetowi. Dyskutowano następnie nad kwestją miejsca, w którym tablica ma być umieszczona. P.p. Idźkiewicz, dr. Maciesza bronili wniosku, by została umieszczona w westibulu t. zn. przy wejściu do lokalu Towarzystwa, w innem bowiem miejscu poszłaby łatwo w zapomnienie. Przeciwni temu wnioskowi byli p.p. Rościszewska i Kuczewski. Ostatecznie uchwalono wybór miejsca i materiału na tablicę powierzyć specjalnej komisji, do której wybrano p.p. Idźkiewicza, Kisielewską, Kuczewskiego i Rościszewską. Komisji tej powierzono także, by wraz z zarządem obmyśliła sposób zebrania odpowiedniego funduszu na tablicę. Na tem zebranie zamknięto o godzinie 6 m. 41 po południu.

Statut Towarzystwa Naukowego Płockiego.

I. NAZWA.

§ 1. Stowarzyszenie powstałe w r. 1907 nosi nazwę: „Towarzystwo Naukowe Płockie”, przyjętą dla zachowania tradycji Towarzystwa Naukowego, które istniało w Płocku od r. 1820 do r. 1831.

II. CEL I ŚRODKI DZIAŁANIA.

§ 2. Towarzystwo Naukowe Płockie ma na celu krzewienie nauki, popieranie i prowadzenie badań naukowych oraz gromadzenie materiałów naukowych, dotyczących Mazowsza Płockiego, a także terenów z niem historycznie związanych, w zakresie wszystkich gałęzi wiedzy, a w szczególności w zakresie nauk przyrodniczych, historycznych, społecznych, antropologicznych, językoznawstwa i literatury.

§ 3. Towarzystwo, dla osiągnięcia celów naukowych, ma prawo:

- a) urządzać posiedzenia naukowe,
- b) zakładać biblioteki publiczne, muzea i pracownie naukowe,
- c) urządzać wystawy i wycieczki naukowe oraz pokazy z dziedziny nauki i sztuki,
- d) roztaczać opiekę nad zabytkami sztuki, pamiątkami historycznymi i osobliwościami przyrodniczymi na terenie swej działalności,
- e) wydawać dzieła i pisma naukowe,
- f) udzielać zapomóg na cele naukowe,
- g) w miarę potrzeby zakładać oddziały i stacje naukowe, tworzyć sekcje i komisje.

§ 4. Towarzystwo Naukowe Płockie stanowi osobę prawną, może posiadać wszelki majątek ruchomy i nieruchomy, a tem samem nabywać i sprzedawać nieruchomości, zaciągać zobowiązania, przyjmować wszelkiego rodzaju darowizny i zapisy.

III. SIEDZIBA I TEREN DZIAŁALNOŚCI.

§ 5. Siedzibą Towarzystwa Naukowego Płockiego jest m. Płock. Działalność Towarzystwa rozciąga się na woj. warszawskie i białostockie.

IV. FUNDUSZE TOWARZYSTWA.

§ 6. Fundusze Towarzystwa stanowią:

- 1) roczne składki członków,

- 2) jednorazowe lub stałe ofiary, darowizny i zapisy,
- 3) wpływy ze sprzedaży wydawnictw Towarzystwa, z urzędowych odczytów, wykładów, koncertów, przedstawień etc,
- 4) dochody z kapitałów i nieruchomości, stanowiących własność Towarzystwa,
- 5) odsetki kapitału żelaznego,
- 6) inne nieprzewidziane dochody.

§ 7. Kapitał żelazny składa się:

- 1) z funduszków specjalnie na to ofiarowanych,
- 2) z funduszków na to przez Zgromadzenie Walne przeznaczonych.

§ 8. Kapitały Towarzystwa lokuje się w papierach procentowych, w instytucjach finansowych, lub na numerach hipoteki na pierwszym miejscu po Towarzystwach Kredytowych Ziemskich i Kredytowych Miejskich, stosownie do uznania Zarządu łącznie z Komisją Rewizyjną.

V. PRAWA I OBOWIĄZKI CZŁONKÓW.

§ 9. Członkami Towarzystwa mogą być osoby fizyczne i prawne, wybrane zgodnie z niniejszym statutem, z wyjątkiem osób wskazanych w art. 2 „Prawa o stowarzyszeniach”.

§ 10. Członkowie dzielą się na: honorowych, protektorów, czynnych, zwyczajnych i korespondentów.

§ 11. Członkami honorowymi są osoby, które położyły wybitne zasługi na polu nauki, albo też około rozwoju Towarzystwa i zostały obdarzone tą godnością na wniosek Zarządu przez Zgromadzenie Walne.

§ 12. Członkami protektorami mogą zostać na mocy uchwały Zarządu, osoby, które złożyły na cele Towarzystwa jednorazowo nie mniej niż 500 zł. lub też ofiarowały odpowiedni dar przynajmniej tejże wartości.

§ 13. Członkami czynnymi są osoby, posiadające odpowiednie kwalifikacje naukowe i mogące się wykazać odpowiednimi pracami naukowymi, ogłoszonymi drukiem, lub przygotowanymi do druku, zatwierdzone przez Zarząd na wniosek Rady Naukowej.

§ 14. Członkami zwyczajnymi są osoby przedstawione na piśmie przez 2-ch członków Towarzystwa i przyjęte przez Zarząd w głosowaniu tajnym. Odnośnie do oficerów w służbie czynnej stosowane są normy „Prawa o stowarzyszeniach”.

§ 15. Członkami korespondentami są osoby, mieszkające poza Płockiem, powołane przez Zarząd do współdziałania z celami Towarzystwa. Członkostwo to wymaga odnowienia co 3 lata.

§ 16. Każdy członek czynny i zwyczajny obowiązany jest:

- 1) popierać cele Towarzystwa w miarę sił i możliwości,
- 2) uiszczać na rzecz Towarzystwa składkę roczną w kwocie nie mniej niż 12 zł.—W razie potrzeby wysokość składki może być zmniejszona na podstawie specjalnej uchwały Walnego Zgromadzenia.

§ 17. Każdy członek Towarzystwa ma prawo:

- 1) brania udziału w Zgromadzeniach Walnych z prawem czynnego i biernego głosu i stawiania wniosków i interpelacyj,
- 2) korzystania z instytucyj Towarzystwa,
- 3) przedstawiania kandydatur na członków protektorów i członków zwyczajnych,
- 4) wolnego wstępu na wykłady i odczyty, urządzone przez Towarzystwo.

§ 18. Członkiem Towarzystwa przestaje być każdy:

- a) kto uwiadomi Zarząd piśmiennie, że występuje z Towarzystwa,
- b) kto nie uiszczył składki rocznej po trzechkrotnem upomnieniu,
- c) kto wykluczony zostanie przez Zgromadzenie Walne za działalność na szkodę Towarzystwa lub popełniony czyn uwłaczający czci obywatelskiej.

VI. WŁADZE.

§ 19. Władzami Towarzystwa są: Zgromadzenie Walne, Zarząd, Komisja Rewizyjna, Rada Naukowa.

A. Zgromadzenie Walne:

§ 20. Zwyczajne Zgromadzenie Walne Towarzystwa odbywa się corocznie w drugiej połowie stycznia. Nadzwyczajne Zgromadzenie Walne zwołuje Zarząd: a) z własnej inicjatywy, b) na żądanie Komisji rewizyjnej, c) na żądanie 10-ciu członków Towarzystwa. O zgromadzeniu walnem Zarząd winien powiadomić członków Towarzystwa conajmniej na 3 dni przed terminem.

§ 21. Do czynności Walnego Zgromadzenia należy:

- a) zatwierdzenie rocznych budżetów i instrukcyj dla Zarządu,
- b) wybór członków Zarządu i Komisji Rewizyjnej,
- c) mianowanie członków honorowych na wnioszek Zarządu bez dyskusji,
- d) przyjęcie sprawozdania od Zarządu i Komisji Rewizyjnej,
- e) wykluczanie członków,
- f) zmiana statutu,
- g) rozwiązanie Towarzystwa.

§ 22. Do ważności uchwał Zgromadzeń Walnych potrzebna jest obecność $\frac{1}{4}$ części członków zamieszkałych w Płocku, a o ile

chodzi o sprawy objęte § 21 lit. e), f) obecność przynajmniej połowy tamże zamieszkałych członków. Uchwały zapadają bezwzględną większością głosów; w wypadkach, przewidzianych w § 21 lit. e), f) większością $\frac{2}{3}$ części głosów obecnych. W razie, gdyby którekolwiek Zgromadzenie Walne nie mogło przyjść do skutku dla braku wymaganego kompletu, następne zebranie, zwołane nie prędzej, jak w tydzień i nie później, jak w dwa tygodnie, będzie prawomocne bez względu na ilość obecnych. — Wszelkie zmiany statutu obowiązują po zatwierdzeniu ich przez Władzę Wojewódzką.

B. Zarząd.

§ 23. Zarząd składa się z 6 członków oraz 3 zastępców, wybranych przez Zgromadzenie Walne na 3 lata. Co rok ustępuje 2 członków: w pierwsze dwa lata przez losowanie, a następnie według starszeństwa wyboru. Członkowie ustępujący mogą być ponownie wybrani. Członkowie Zarządu wybierają ze swego grona: prezesa, wiceprezesa, sekretarza i skarbnika. Do prawomocności uchwał Zarządu potrzebna jest obecność przynajmniej 3 członków, w tem prezesa lub wiceprezesa.

§ 24. Zarząd ma następujące prawa i obowiązki:

- a) regulowanie stosunków z władzami,
- b) zarządzanie majątkiem i sprawami Towarzystwa w granicach budżetu i według instrukcji, zatwierdzonej przez Zgromadzenie Walne,
- c) przyjmowanie członków: protektorów, czynnych i zwyczajnych, przedstawianie kandydatur na członków honorowych Zgromadzeniu Walnemu oraz powoływanie członków korespondentów.
- d) sporządzanie sprawozdań rocznych oraz przedstawianie do zatwierdzenia Zgromadzeniu Walnemu instrukcji dla Zarządu i budżetu na rok przyszły,
- e) odbywanie co miesiąc lub częściej w miarę potrzeby posiedzeń Zarządu,
- f) zakładanie oddziałów, stacji naukowych, tworzenie sekcji i komisji,
- g) przedsięwzięcie wszelkich środków dla osiągnięcia celów Towarzystwa, zaznaczonych w § 2 i 3.

§ 25. Prezes lub w jego zastępstwie wiceprezes:

- a) przedstawia wraz z sekretarzem Towarzystwo na zewnątrz,
- b) zwołuje i przewodniczy na posiedzeniach Zarządu i Rady Naukowej,
- c) układa porządek dzienny posiedzeń w porozumieniu z Zarządem,

d) rozstrzyga równość zdań w wypadkach, gdzie stanowi zwyczajna większość głosów,

e) czuwa nad wykonaniem statutu, nad zbiorami i majątkiem Towarzystwa,

f) podpisuje wszelkie pisma, pochodzące od Zarządu lub Towarzystwa.

§ 26. Sekretarz:

a) spisuje protokoły na zebraniach Zarządu,

b) prowadzi korespondencję,

c) ogłasza sprawozdania,

d) utrzymuje spis członków i komunikuje go skarbnikowi.

§ 27. Skarbnik jest bezpośrednim kierownikiem finansowo-buchalteryjnego działu biura Towarzystwa Naukowego.

§ 28. Członkowie Zarządu obowiązani są uczestniczyć na posiedzeniach Zarządu i Zgromadzeniach Walnych, spełniać powierzone im funkcje i składać z nich sprawozdania.

C. Komisja Rewizyjna.

§ 29. Komisja Rewizyjna składa się z 3 członków i 2 zastępców, corocznie wybieranych przez Zgromadzenie Walne. Obowiązkiem jej jest sprawdzanie stanu majątku Towarzystwa i zdanie spraw ze swoich czynności przed Zgromadzeniem Walnem.

D. Rada Naukowa.

§ 30. Rada Naukowa, złożona z członków czynnych Towarzystwa Naukowego, jest organem doradczym Zarządu, który przedstawia Zarządowi Towarzystwa wnioski w sprawach naukowych oraz kandydatów na członków czynnych. Rada Naukowa odbywa posiedzenia na wezwanie Zarządu pod przewodnictwem prezesa lub wiceprezesa T-wa w miarę potrzeby a przynajmniej raz do roku na miesiąc przed Zgromadzeniem Walnem. Wybór kandydatów na członków czynnych odbywa się przez tajne głosowanie Rady Naukowej. Kandydatury powinny być zgłaszane na piśmie przez 2-ch członków czynnych.

VII. ORGANIZACJA TOWARZYSTWA.

§ 31. Co najmniej 5 członków, zamieszkałych w jednej miejscowości lub prowadzących tam badania, może utworzyć Oddział T-wa w celu wspólnej pracy, w ramach zakreślonych przez niniejszy statut. Utworzenie oddziału podlega zatwierdzeniu Zarządu Towarzystwa. Na czele oddziału stoi Zarząd, wybrany przez zgromadzenie walne oddziału. Oddział działa na podstawie regulaminu,

zatwierdzonego przez Zarząd Towarzystwa, i jest mu obowiązany składać roczne sprawozdanie.

§ 32. Stacje naukowe, komisje i sekcje są tworzone dla urzeczywistnienia poszczególnych zadań Towarzystwa, objętych § 2 i 3. Działają one na podstawie regulaminu, zatwierdzonego przez Zarząd lub otrzymanych instrukcyj.

U w a g a. W posiedzeniach Zarządu na których omawiane są sprawy oddziału lub stacji naukowej ma prawo uczestniczyć z prawem głosu prezes odnośnego organu lub jego zastępca.

VIII. POSIEDZENIA.

§ 33. Posiedzenia zwyczajne członków Towarzystwa oraz sekcji winny się odbywać przynajmniej 3 razy do roku. Przedmiotem posiedzeń zwyczajnych jest odczytywanie rozpraw naukowych i dyskusja nad nimi, omawianie dzieł i okazów naukowych, nadesłanych do Towarzystwa. W posiedzeniach tych mogą uczestniczyć goście, wprowadzeni przez członków za zgodą prezesa T-wa lub sekcji.

IX. ROZWIĄZANIE TOWARZYSTWA.

§ 34. Rozwiązanie Towarzystwa może uchwalić, na wniosek Zarządu, Zgromadzenie Walne, specjalnie w tym celu zwołane, złożone z $\frac{2}{3}$ liczby członków, zamieszkałych w Płocku większością $\frac{3}{4}$ głosów. Majątek T-wa przechodzi wówczas na cele naukowe, stosownie do uchwały Zgromadzenia Walnego.

X. ZAŁATWIANIE SPORÓW.

§ 35. Spory, wynikające w obrębie T-wa, w zakresie kompetencji Zarządu załatwia Zarząd, a w zakresie innych spraw, podległych decyzji Zgromadzenia Walnego—Zgromadzenie Walne.

XI. ZAŁOŻYCIELE TOWARZYSTWA.

§ 36. Założycielami Towarzystwa Naukowego Płockiego byli: Dr. Aleksander Maciesza, Ks. Kan. Tomasz Kowalewski († 1927 r.), Dr. Aleksander Zaleski († 1926 r.), Adam Grabowski († 1919 r.).

Na mocy decyzji Wojewody Warszawskiego z dn. 3.XI-1933 r. wydanej na podstawie art. 21 prawa o stowarzyszeniach z dn. 27.X-32 r. (Dz. U. R P. № 94, poz. 808) wpisano do rejestru stowarzyszeń i związków Warszawskiego Urzędu Wojewódzkiego pod № 37 stowarzyszenie (związek) pod nazwą Towarzystwo Naukowe Płockie.

Warszawa, dn. 30.XI-33 r.

Za wojewodę
(—) Bielecki
Naczelnik Wydziału.

G. 695